

RJEŠENJE USTAVNOG SUDA REPUBLIKE HRVATSKE
broj: U-I-60/1991 i dr. od 21. veljače 2017.

S A Ž E T A K

Ustavni sud nije prihvatio prijedloge za pokretanje postupka za ocjenu suglasnosti s Ustavom Zakona o zdravstvenim mjerama za ostvarivanje prava na slobodno odlučivanje o rađanju djece ("Narodne novine" broj 18/78., 31/86. 47/89. i 88/09.; u daljnjem tekstu: Zakon) koje je podnijelo sedmero predlagatelja.

Ustavni sud naložio je Hrvatskom saboru da u roku od dvije (2) godine donese novi zakon u skladu s utvrđenjima Ustavnog suda navedenim u obrazloženju rješenja.

I. UVOD

Moralno pitanje

Prekid trudnoće kompleksno je i kontroverzno pitanje kojem se ne može i ne smije jednoznačno pristupiti. Ono izaziva duboke podjele i rasprave u svim društvima. To je i razumljivo budući da je riječ o duboko moralnom, svjetonazorskom, etičkom, filozofskom, medicinskom, znanstvenom, religioznom i pravnom pitanju. Stoga ne čudi da o njemu od pamtivijeka do danas nije postignut konsenzus.

"Srž problema", posebice ako ga se promatra primarno sa zakonodavnog aspekta, nalazi se u tome što se iskonsko moralno i svjetonazorsko pitanje pokušava "prelomiti" tako što će se urediti (prisilnom) pravnom normom. Međutim, moralni stavovi (osobito ako se povežu s nečijim religioznim/vjerskim uvjerenjima) mogu biti u međusobnom sukobu, čak se i međusobno isključivati. Riječ je o pitanju morala, etike i vjere, kako ga svaki pojedinac, u skladu sa svojim pravom na samoodređenje poima i prosuđuje. Iluzorno je stoga očekivati da će se samom njegovom zakonskom regulacijom riješiti sve dileme i podjele koje to pitanje izaziva u društvu. Složenost i osjetljivost odnosa prava i morala odražava i opterećuje rješavanje pitanja prekida trudnoće.

Pri tome se često ispušta iz vida da se moralni stavovi ne mogu uvijek, i ne moraju nužno, pretočiti u pravne norme, a da moralne dužnosti, i onda kada su zakonski uređene, prelaze granice zakona. Moralne dužnosti stoga ne mogu biti isključiva osnova za pravno uređenje određenog pitanja. Prekid trudnoće jest, prije svega, moralno pitanje koje se tiče ne samo savjesti, prava i dostojanstva žene (koja želi, namjerava prekinuti trudnoću), već se ogleda i u stajalištu određene društvene zajednice o etičkoj prihvatljivosti ili neprihvatljivosti nekog čina (javnom moralu), filozofskim i etičkim stavovima o pravu na zaštitu i pravu na dostojanstvo ljudskog bića i prije rođenja i sl.

Ovaj sažetak ima narav priopćenja za javnost i nitko se ne smije na njega pozivati kao na pravni izvor, pravo ili pravnu osnovu. Ovaj sažetak nema karakter tumačenja rješenja Ustavnog suda.

Zbog toga ne čudi što pitanje prekida trudnoće izaziva duboke podjele i rasprave u svim društvima.

Može se, ipak, ustvrditi da su na nacionalnoj i globalnoj razini formirana dva međusobno moralno suprotstavljena "tabora" (skupine): protivnici "prava na pobačaj", koji se nazivaju "za život" (*pro life*), i njegovi zagovornici, koji se nazivaju "za izbor" (*pro choice*), a koji su pod tim nazivom prihvaćeni i u nekim međunarodnim dokumentima. Moralni se argumenti tih dviju skupina sažeto svode na sljedeće.

Zagovornici gledišta "za život" smatraju da život započinje začećem, da je embrio ljudsko biće koje mora uživati sva ljudska prava, uključujući i pravo na život. Majčino tijelo je "samo mjesto na kojem nerođeno dijete raste i hrani se", pa žena nema pravo (samo)odlučivanja o životu nerođenog djeteta. Prekid trudnoće je za njih ubojstvo, nasilan prekid ljudskog života.

Zagovornici gledišta "za izbor" smatraju da je pravo žene na prekid trudnoće temeljno ljudsko pravo koje proizlazi iz prava žene na život, samoodređenje, dostojanstvo i zdravlje. Restriktivni zakoni koji zabranjuju prekid trudnoće samo izlažu žene povećanim zdravstvenim rizicima i djeluju diskriminirajuće. Oni neće odvratiti žene od prekida (neželjene) trudnoće, već ju samo prisiljavaju da pribjegava alternativnim rješenjima i time dovodi u opasnost svoj život i zdravlje. Budući da je ženino pravo na reproduktivno samoodređenje temeljno ljudsko pravo, smatraju zabranu prekida trudnoće nedopustivom.

Međunarodni dokumenti

Brojni međunarodni dokumenti štite pravo na život svih osoba, kao temeljno ljudsko pravo, koje je iznad svih ostalih prava i koje je preduvjet ostvarivanju drugih prava. Međutim, oni ne daju odgovor na pitanje kada počinje život. Drugim riječima, ne daju odgovor na pitanje kada nerođeno biće postaje osoba.

Tako se primjerice u članku 1. Opće deklaracije o ljudskim pravima navodi da se "sva ljudska bića rađaju slobodna i jednaka u dostojanstvu i pravima", dok se u članku 3. navodi "da svatko ima pravo na život".

U članku 2. stavku 1. Konvencije za zaštitu ljudskih prava i temeljnih sloboda (u daljnjem tekstu: Konvencija) navodi se da je pravo svakoga na život zaštićeno zakonom.

U članku 1. Konvencije o ljudskim pravima i biomedicini navodi se da je svrha Konvencije štititi dostojanstvo i identitet svih ljudskih bića, dok se člankom 2. propisuje da interesi i dobrobit ljudskog bića imaju prednost nad samim interesom društva ili znanosti.

Ovaj sažetak ima narav priopćenja za javnost i nitko se ne smije na njega pozivati kao na pravni izvor, pravo ili pravnu osnovu. Ovaj sažetak nema karakter tumačenja rješenja Ustavnog suda.

Praksa ESLJP-a i Suda EU-a

U tumačenju i primjeni međunarodnih dokumenata ustanovljena je i određena sudska praksa, osobito praksa Europskog suda za ljudska prava u Strasbourgu (u daljnjem tekstu: ESLJP). Međutim, ni ona ne daje odgovor na pitanje kada nerođeno biće postaje osoba. Upravo suprotno, ESLJP ističe da je postignut određeni napredak, ali da se još uvijek ne može govoriti o postojanju opće prihvaćenih stajališta koja bi kao zajedničko nasljeđe obvezivala sve države.

ESLJP u ocjeni nacionalnih pravnih zakonodavstava odnosno pravnih rješenja primijenjenih u pojedinačnim slučajevima, polazi od toga da se člankom 2. Konvencije štiti pravo na život svakoga, ali da se nerođeno (dijete) ne smatra "osobom" izravno zaštićenom člankom 2. Konvencije. Nadalje, uzima u obzir da o tom pitanju ne postoji konsenzus među državama članicama pa nije poželjno, a ni moguće apstraktno govoriti je li nerođeno dijete osoba u smislu članka 2. Konvencije.

Polazi od toga da "nerođeni" počinju dobivati određenu zaštitu u svjetlu znanstvenog napretka i potencijalnih rezultata istraživanja u području genetičkog inženjerstva, medicinski potpomognute oplodnje, te eksperimentiranja s embrijem, ali se zadržava na utvrđenju da se u najboljem slučaju zajedničkom osnovom među državama može smatrati da embrij/fetus pripada ljudskoj rasi. Potencijal tog bića i njegova sposobnost da postane osoba koja uživa određena građanska prava (primjerice, nasljeđivanje i darovanje) zahtijeva zaštitu ljudskog dostojanstva koja se može priznati i tom biću, a da se od njega ne stvori "osoba" s "pravom na život" u smislu članka 2. Konvencije (*Vo protiv Francuske*, §§ 84. i 85.).

Stoga, čak i pod pretpostavkom da se može smatrati da fetus ima prava zajamčena člankom 2. Konvencije, procjena eventualne povrede njegovih prava ovisi o osobitim okolnostima konkretnog slučaja, odnosno o tome je li nacionalnim zakonodavstvom o prekidu trudnoće uspostavljena pravedna ravnoteža između potrebe da se zaštiti fetus, s jedne strane, i prava i interesi žene, s druge strane. Prekid trudnoće u odnosu na prava i interese žene ESLJP razmatra u okviru članka 8. Konvencije.

Slijedom navedenog, ESLJP u preispitivanu nacionalnih zakonodavstava provodi test razmjernosti kako bi utvrdio je li država u okviru široke slobode procjene postigla pravilnu ravnotežu između zaštite pojedinačnih prava i javnog interesa, tj. između prava žene na slobodu odlučivanja, zaštitu svog dostojanstva i privatnosti i javnog interesa da zaštiti život nerođenog bića.

ESLJP pri tome uvažava da je u većini država Vijeća Europe (ipak) postignut konsenzus prema liberalizaciji prekida trudnoće, kao i da je većina država u svojim zakonodavstvima riješila suprotstavljena prava fetusa i prava žene (majke) u korist lakšeg pristupa prekidu trudnoće.

Ovaj sažetak ima narav priopćenja za javnost i nitko se ne smije na njega pozivati kao na pravni izvor, pravo ili pravnu osnovu. Ovaj sažetak nema karakter tumačenja rješenja Ustavnog suda.

Sud EU se tim pitanjem bavio do sada u jednoj odluci iz 2011. godine, *Oliver Brüstle protiv Greenpeace eV*. Utvrdio je da se svaka stanica, čim je oplođena, mora smatrati "ljudskim embrijem" u okviru značenja i za potrebe primjene članka 6(2)(c) Direktive 98/44/EC Europskog parlamenta o pravnoj zaštiti biotehničkih izuma (*on the legal protection of biotechnological inventions*), jer tom oplodnjom počinje proces razvitka ljudskog bića. Sud EU istaknuo je da se definicija ljudskog embrija "odnosi samo na određivanje opsega primjene Direktive". Dakle, ne može se smatrati da je njome dan odgovor na pitanje kada počinje život ni u znanstvenom, a osobito ni u pravnom smislu.

Zakonodavna rješenja europskih država

Prekid trudnoće dopušten je, uz veća ili manja ograničenja, u gotovo svim državama Vijeća Europe / Europske unije. Većina europskih država dopušta prekid trudnoće na zahtjev i/ili iz široko postavljenih zdravstvenih i socioekonomskih razloga.

Irska dopušta prekid trudnoće samo i isključivo zbog ugroženosti života žene. U Poljskoj je dopušten samo iz zakonom restriktivno određenih razloga, kada postoji ozbiljna opasnost za život i zdravlje žene ili zbog deformacije fetusa. Malta i Andora ne dopuštaju ga ni iz takvih razloga (dakle, apsolutno zabranjuju prekid trudnoće).

Europske države koje dopuštaju prekid trudnoće na zahtjev vezuju ga uz raniji stupanj trudnoće (obično do 10., 12. ili 14. tjedna, tzv. periodni model prekida trudnoće). Tako se, primjerice, u Portugalu prekid trudnoće na zahtjev može tražiti do 10. tjedna, u Španjolskoj do 14. tjedna, u Francuskoj do 12. tjedna, u Slovačkoj do 12. tjedna, u Švedskoj do 18. tjedna trudnoće i sl. Države koje dopuštaju prekid trudnoće na zahtjev, ali ga vezuju uz određene, široko postavljene zdravstvene i socioekonomske razloge, također ga vezuju uz određeni stupanj trudnoće. Tako se, primjerice, u Norveškoj i Ujedinjenom Kraljevstvu prekid trudnoće može obaviti do 24. tjedna trudnoće, u Italiji do 12. tjedna.

Zakoni država koje dopuštaju prekid trudnoće predviđaju da nakon isteka razdoblja u kojem se on može zakonito obaviti na zahtjev, uz ili bez socioekonomskih razloga, zdravstveni stručnjaci mogu obaviti prekid trudnoće i u višim stupnjevima trudnoće, ako postoji opasnost za život žene, za njezino tjelesno i mentalno zdravlje, te u slučaju teških ili fatalnih oštećenja fetusa.

Ustavna rješenja i odluke ustavnih sudova europskih država

U ustavnopravnom i zakonodavnom smislu pitanje prekida trudnoće postalo je aktualno osobito u posljednjim desetljećima prošlog stoljeća, a nastavlja se i u ovom stoljeću.

Usporedba ustava europskih država pokazuje da gotovo ni jedan europski ustav ne priznaje eksplicitno ili implicitno posebno pravo na život prije rođenja. Irska je jedina

Ovaj sažetak ima narav priopćenja za javnost i nitko se ne smije na njega pozivati kao na pravni izvor, pravo ili pravnu osnovu. Ovaj sažetak nema karakter tumačenja rješenja Ustavnog suda.

država koja u Ustavu ima odredbu koja izrijekom priznaje pravo na život nerođenih. Ustavi pojedinih država (češki, mađarski i slovački) sadrže odredbe koje se odnose na prenatalni život (na zaštitu života prije rođenja), te propisuju da ljudski život zaslužuje zaštitu prije rođenja. Međutim, ustavni sudovi tih država ocijenili su da se te ustavne odredbe ne može tumačiti kao ustanovljenje ili priznanje posebnog prava na život nerođenog bića, već kao ustavnu vrijednost koja uživa posebnu zaštitu države. Temeljni zakon Savezne Republike Njemačke od 23. svibnja 1949. (BGBl p. 1), izmijenjen člankom 1. Zakona o izmjenama i dopunama Temelnog zakona od 23. prosinca 2014. (I, str. 2438) ne sadrži odredbe o prenatalnom životu. Međutim, Savezni ustavni sud Njemačke u odluci 39 BVerfGE1, 1975., protumačio je pojam svatko, iz članka 2. stavka 2. tog zakona tako da on obuhvaća sve ljudske individue neovisno o fazi njihova razvoja, a da život u smislu povijesne egzistencije ljudske individue postoji prema sigurnoj biološko-fiziološkoj spoznaji od 14. dana od dana začeća.

Ustavni sudovi pojedinih europskih država (Njemačke, Portugala, Španjolske, Slovačke i Francuske) bili su u prilici odlučivati o suglasnosti s ustavom nacionalnih kaznenih zakona kojima se zabranjivao prekid trudnoće (propisivao ga je kao kazneno djelo uz pojedine iznimke), odnosno, u novije vrijeme, zakona kojima je prekid trudnoće dopušten na zahtjev žene do određenog razdoblja trudnoće, a nakon toga samo uz suglasnost nadležnog tijela iz određenih razloga (opasnosti za život i zdravlje žene, deformacije fetusa i sl.). Ustavni sudovi nisu našli da su zakonodavna rješenja, kojima se dopušta prekid trudnoće, sama po sebi nesuglasna s ustavom. Istaknuli su široku slobodu ocjene zakonodavca u uspostavi pravedne ravnoteže između prava (trudne) žene na samoodređenje, slobodu odlučivanja, zaštitu dostojanstva i privatnosti, s jedne strane, i javnog interesa na zaštitu života nerođenog bića kao posebne ustavne vrijednosti, s druge strane. Prema tome, ocjena ustavnosti zakona ovisi o tome je li zakonodavac uspostavio pravednu ravnotežu između suprotstavljenih prava i interesa.

Zakonodavni rezervat

Ustavni sudovi jedinstveni su i dosljedni u stajalištu da je odgovor na pitanje kada počinje život u nadležnosti zakonodavca, ako zakonodavac odgovor na njega smatra nužnim ili svrhovitim za dopustivost ili nedopustivost prekida trudnoće. Drugim riječima, da odgovor na to pitanje ulazi u područje zakonodavca, a ne ustavnog suda kao čuvara ustava i vrijednosti koje se njime štite (zakonodavni rezervat).

II. OCJENA USTAVNOG SUDA

Osporeni Zakon

Člankom 1. osporenog Zakona, kojim se određuje cilj i svrha njegovog uređenja, propisuje se, između ostalog, da se njime priznaje pravo čovjeka da slobodno

Ovaj sažetak ima narav priopćenja za javnost i nitko se ne smije na njega pozivati kao na pravni izvor, pravo ili pravnu osnovu. Ovaj sažetak nema karakter tumačenja rješenja Ustavnog suda.

odlučuje o rađanju djece. Pravo nije apsolutno, može se ograničiti zakonom i to radi zaštite zdravlja (trudne žene - članak 2.). Da je zaštita života i zdravlja trudne žene primarna vrijednost, potvrđuje i članak 25. Zakona na temelju kojeg se prekid trudnoće ima izvršiti ili dovršiti bez obzira na uvjete i postupak propisan Zakonom ako prijete neposredna opasnost za život ili zdravlje trudne žene ili ako je prekid trudnoće već započet.

Članak 15. Zakona definira prekid trudnoće kao medicinski zahvat koji se može izvesti do isteka 10. tjedna od dana začeća, a nakon proteka tog razdoblja samo po odobrenju komisije pod uvjetima i u postupku utvrđenima zakonom.

Prekid trudnoće obavlja se na zahtjev trudne žene, ako nije proteklo više od 10 tjedana od dana začeća prekid trudnoće mora se obaviti. U protivnom, prekid trudnoće može se obaviti samo po odobrenju komisije, a pod uvjetima i u postupku propisanim zakonom (stavci 2. i 3. članka 15. Zakona).

Prigovori predlagatelja

Prijedloge za pokretanje postupka za ocjenu suglasnosti s Ustavom Zakona podnijelo je sedmero predlagatelja.

Prigovori predlagatelja mogu se sažeti na dva temeljna, međusobno povezana, prigovora. Neki predlagatelji neustavnost osporenog Zakona nalaze u činjenici da je proglašenjem Ustava iz 1990. godine prestao važiti Ustav SRH-a, a s time i članak 272., na temelju kojeg je osporeni Zakon donesen. Drugim riječima, prestankom važenja ustavne osnove na temelju koje je donesen, i osporeni je Zakon postao u cijelosti neustavan.

Drugi je prigovor da nije u suglasnosti sa (sadašnjim) Ustavom, posebice s njegovim člankom 21., kojim se propisuje da svako ljudsko biće ima pravo na život. Polaze od toga da je pravo na život nedvojbeno temeljno ljudsko pravo, stavljeno iznad i ispred svih drugih ljudskih prava, a da pojam "ljudsko biće" iz članka 21. stavka 1. Ustava obuhvaća nerođenog i rođenog čovjeka. Polazeći od navedenog, embrij je kao ljudsko biće jednak u dostojanstvu s drugim ljudskim bićima, ujedno je i subjekt prava na život koje mu jamči Ustav. Zbog nespornog pravnog subjektiviteta nerođenog djeteta, suvišno je postojanje bilo kakve naznake granice u trudnoći koja se odnosi na dopuštanje odnosno zabranu prekida trudnoće. Ustavno pravo na život ne može biti poništeno izmišljenim pravom majke na prekid trudnoće. Ne postoji posebno pravo na prekid trudnoće, već se ženina želja da prekine trudnoću transformira u pravo, a prekid trudnoće predstavlja štetu za čitavo društvo i javni poredak.

Ovaj sažetak ima narav priopćenja za javnost i nitko se ne smije na njega pozivati kao na pravni izvor, pravo ili pravnu osnovu. Ovaj sažetak nema karakter tumačenja rješenja Ustavnog suda.

a) U odnosu na prvi prigovor (neustavnost zbog nepostojanja / prestanka postojanja ustavne osnove na temelju koje je osporeni Zakon donesen)

Ustavni sud utvrđuje da je osporeni Zakon donesen na temelju Ustava bivše SRH iz 1974. godine. Taj Ustav nije na snazi; na snazi je Ustav iz 1990. godine, koji je proglašen i stupio na snagu 22. prosinca 1990.

Ustav iz 1990. godine ne sadrži takvu ili odredbu sličnu onoj iz članka 272. Ustava SRH, koja je propisivala da je pravo čovjeka da slobodno odlučuje o rađanju djece koje se može ograničiti samo radi zaštite zdravlja. U daljnjem tijeku ustavnosudskog postupka Ustavni sud morao je stoga odgovoriti na pitanje koje, kao svojevrsno prethodno pitanje, ističu neki predlagatelji, a to je da je automatski prestankom važenja ranijeg Ustava prestao važiti i Zakon donesen na temelju tog Ustava.

Nesporo je da se pojedini pravni instituti ili pojmovi iz Zakona još temelje na pravnim kategorijama koje više ne postoje u ustavnom poretku Republike Hrvatske (primjerice, organizacije udruženog rada). Osporeni Zakon nije usklađivan s Ustavom.

Republika Hrvatska - u skladu s načelom državnog kontinuiteta i sukcesije u odnosu na bivšu Socijalističku Republiku Hrvatsku i bivšu Socijalističku Federativnu Republiku Jugoslaviju - u načelu je prihvatila propise i druge akte tih država, do donošenja novih zakona, odnosno do njihovog usklađenja s vlastitim pravnim poretkom.

Ustavni sud je u izvješću broj: U-X-838/2012 od 15. veljače 2012. ("Narodne novine" broj 20/12.) upućenom Hrvatskom saboru već zauzeo stajalište o hijerarhiji ustavnih zakona za provedbu Ustava u sustavu pravnih normi, kao i o pravnoj snazi (obvezatnosti) rokova propisanih tim ustavnim zakonima za usklađivanje "starih" zakona s Ustavom. U odnosu na propisane rokove usklađenja, ocijenio je da oni nisu prekluzivne već instruktivne naravi, pa činjenica da su pojedini zakoni doneseni po "starom" Ustavu, važećem prije donošenja "novog" Ustava iz 1990. godine, ne znači da samim time oni postaju neustavni i prestaju važiti, već je njihova suglasnost odnosno nesuglasnost s "novim" Ustavom podložna preispitivanju u svakom pojedinom slučaju.

Primjenjujući navedena načelna stajališta na konkretan slučaj proizlazi da je zakonodavac, budući da do sada osporeni Zakon nije isključio iz pravnog poretka Republike Hrvatske, prihvatio da on u njemu egzistira, iako formalno neusklađen s Ustavom. Dakle, prihvatio je presumpciju njegove usklađenosti, a posljedično i suglasnosti s Ustavom. Stoga je Ustavni sud taj koji je pozvan u postupku ocjene suglasnosti osporenog Zakona s Ustavom odlučiti o njegovoj suglasnosti odnosno nesuglasnosti s Ustavom.

Ovaj sažetak ima narav priopćenja za javnost i nitko se ne smije na njega pozivati kao na pravni izvor, pravo ili pravnu osnovu. Ovaj sažetak nema karakter tumačenja rješenja Ustavnog suda.

Slijedom navedenog, činjenica da je zakon ostao neusklađen s Ustavom sama po sebi nije dostatna da ga se utvrdi nesuglasnim s Ustavom. Drugim riječima, u postupku ocjene njegove ustavnosti ili neustavnosti Ustavni sud postupa na isti način kao da je riječ o zakonu donesenom na temelju Ustava.

b) U odnosu na drugi prigovor (nesuglasnost s Ustavom iz 1990. godine)

Od Ustavnog suda očekuje se da razriješi prijepor, odredi kada počinje život i tako arbitrira između dviju strana - one koja smatra da život započinje začećem pa je nerođeno biće od začeća u domeni zaštite članka 21. Ustava i isključuje "pravo žene na prekid trudnoće" i one koja smatra da život započinje rođenjem pa je nerođeno biće izvan zaštite članka 21. Ustava, u kojem slučaju pretežu prava žene.

U ocjeni suglasnosti osporenog Zakona s Ustavom, Ustavni sud polazio je od svog stajališta da se odredbe Ustava moraju tumačiti u duhu cjelokupnog pravnog poretka oblikovanog u Ustavu tako da njihovo tumačenje izvire iz cjeline odnosa koji se njime ustrojavaju. Ustav čini jedinstvenu cjelinu. Sukladno tome, nijedna se ustavna odredba ne smije tumačiti tako da proizvodi neustavne posljedice.

Ustavni sud ističe da je pravo na život preduvjet svim ostalim pravima jer sva ostala ljudska prava i slobode iz njega proizlaze. Članak 21. koji u stavku 1. propisuje da svako ljudsko biće ima pravo na život prvi je članak naveden u odjeljku 2. Osobne i političke slobode i prava, glave III. Zaštita ljudskih prava i temeljnih sloboda.

Slijedom navedenog, Ustav jamči pravo na život "svakom ljudskom biću". Međutim, ne razrađuje "pojam ljudskog bića", obuhvaća li on uz rođene osobe (čovjeka), koje nedvojbeno imaju pravni subjektivitet, i one nerođene.

Nadalje, prava na slobodu i osobnost temeljna su ljudska prava. Ustav sadržava načelo nepovredivosti slobode i osobnosti čovjeka (članak 22. Ustava), koje se mogu ograničiti samo pod uvjetima propisanim Ustavom.

Također, Ustav svakome jamči štovanje i pravnu zaštitu osobnog i obiteljskog života i dostojanstva (članak 35. Ustava; u daljnjem tekstu: pravo na privatnost).

Pravo na privatnost zajamčeno člankom 35. Ustava uključuje pravo svakoga na slobodu odlučivanja, samoodređenje i dostojanstvo. Stoga je pravu na privatnost inherentno pravo žene na vlastiti duhovni i tjelesni integritet, koji uključuje i odluku hoće li začeti dijete i kako će se njezina trudnoća razvijati. Ostajanjem u drugom stanju (bilo planirano ili neplanirano, na dobrovoljan način ili kao posljedica nasilja) žena se ne odriče prava na samoodređenje. Svako ograničenje odlučivanja žene u autonomnom samoostvarenju, pa tako i želi li iznijeti trudnoću do kraja, predstavlja miješanje u njezino ustavno pravo na privatnost.

Ovaj sažetak ima narav priopćenja za javnost i nitko se ne smije na njega pozivati kao na pravni izvor, pravo ili pravnu osnovu. Ovaj sažetak nema karakter tumačenja rješenja Ustavnog suda.

Stoga je miješanje u pravo na privatnost dopušteno samo ako je u skladu sa zakonom. Takav zakon mora slijediti određene legitimne ciljeve i mora biti nužan za zaštitu tih ciljeva u demokratskom društvu. Zadiranje u nečiju privatnost mora odražavati prijeku društvenu potrebu za zaštitom jednog ili više legitimnih ciljeva i mora biti odgovarajuće sredstvo zaštite u odnosu na te ciljeve.

Polazeći od navedenih stajališta, Ustavni sud utvrdio je da nerođeno biće, kao Ustavom zaštićena vrijednost, uživa ustavnu zaštitu u smislu članka 21. Ustava samo do one mjere do koje se ne sukobljava s pravom žene na privatnost. Pravo na život nerođenog bića u tom smislu nije zaštićeno tako da ima prednost ili veću zaštitu u odnosu na pravo žene na privatnost. U tom smislu zakonodavac ima slobodu diskrecije u postizanju pravedne ravnoteže između prava žene na slobodu odlučivanja i privatnost, s jedne strane, i javnog interesa da osigura zaštitu nerođenog bića, s druge strane. U skladu s navedenim, Ustavni sud podsjeća da prema praksi ESLJP-a, iako prekid trudnoće ulazi u područje privatnosti žene, on ne smije biti shvaćen kao mjera planiranja obitelji ili sredstvo kontracepcije.

Ustavni sud ističe da pitanje "kada počinje život" nije u nadležnosti Ustavnog suda. U nadležnosti Ustavnog suda preispitati je zakonodavstvo kojim se uređuje pitanje prekida trudnoće, kako bi ocijenio je li ono u suglasnosti s ustavnim načelima i vrijednostima, odnosno je li njime ostvarena pravedna ravnoteža između suprotstavljenih prava i interesa do kojih neizbježno dolazi u složenim pitanjima poput ovog - pravo žene da sama odluči o prekidu trudnoće i interesa društva da zaštiti život nerođenog bića. Drugim riječima, zadaća je Ustavnog suda ocijeniti je li zakonodavac u okviru široke slobode procjene pravilno balansirao njihova prava i interese.

Polazeći od navedenih načelnih stajališta, Ustavni sud utvrdio je da je u suglasnosti s Ustavom zakonodavno rješenje prema kojem se prekid trudnoće može obaviti na zahtjev žene do isteka 10. tjedna trudnoće (a nakon toga, u suglasnosti nadležnog tijela, samo ako se na temelju medicinskih indikacija utvrdi da se na drugi način ne može spasiti život ili otkloniti narušenje zdravlja žene za vrijeme trudnoće, porođaja ili poslije porođaja, ako se može očekivati da će se dijete roditi s teškim tjelesnim ili duševnim manama, kad je do začeca došlo u vezi s izvršenjem određenih kaznenih djela [članak 22. Zakona], odnosno kada prijeti neposredna opasnost za život ili zdravlje trudne žene ili ako je prekid trudnoće već započet [članak 25. Zakona]).

Zaključno, Ustavni sud ocijenio je da osporeno zakonodavno rješenje nije poremetilo pravednu ravnotežu između ustavnog prava žene na privatnost (članak 35. Ustava) i slobodu i osobnost (članak 22. Ustava), s jedne strane, i javnog interesa zaštite života nerođenih bića koju Ustav jamči kao Ustavom zaštićenu vrijednost (članak 21. Ustava), s druge strane.

Ovaj sažetak ima narav priopćenja za javnost i nitko se ne smije na njega pozivati kao na pravni izvor, pravo ili pravnu osnovu. Ovaj sažetak nema karakter tumačenja rješenja Ustavnog suda.

c) Nalozi Ustavnog suda Hrvatskom saboru

Ustavni sud naložio je Hrvatskom saboru da u roku od dvije godine donese novi zakon polazeći od sljedećih utvrđenja:

1. da osporeni Zakon formalno nije usklađen s Ustavom, budući da sadrži pojedine pravne institute ili pojmove koji više ne postoje u ustavnom poretku Republike Hrvatske (primjerice, organizacije udruženog rada, kaznene odredbe izražene u dinarima);

2. da je od donošenja Ustava 1990. godine izgrađen potpuno novi pravni i institucionalni okvir zdravstvenog, socijalnog, znanstvenog i obrazovnog sustava. Ti sustavi zasnivaju se na drugim vrijednosnim osnovama i načelima, usklađeni su s Ustavom i s međunarodnim standardima, kao i s napretkom znanosti i medicine koji su pratile promjene u sustavu zdravstva, obrazovanja i socijalne politike.

Na zakonodavcu je, stoga, da uz nužne zakonodavne promjene iz naprijed navedenih razloga, u novom Zakonu odredi edukativne i preventivne mjere tako da prekid trudnoće bude izuzetak.

U okviru svoje široke slobode procjene zakonodavac je slobodan odrediti mjere koje smatra svrhovitima da se kroz edukativne i preventivne programe, primjerice uključivanjem reproduktivnog i spolnog obrazovanja, promovira spolno odgovorno ponašanje te odgovornost i muškarca i žene u prevenciji neželjene trudnoće. Zakonodavac također može, kako bi ženi omogućio da njezino određenje prema trudnoći i majčinstvu bude slobodno, odrediti primjereno razdoblje razmišljanja prije donošenja odluke o prekidu ili nastavku trudnoće u kojem bi joj bile pružene sve informacije o trudnoći i uslugama koje joj stoje na raspolaganju (primjerice, o savjetodavnim centrima i zdravstvenoj zaštiti za vrijeme trudnoće i poroda, o radnim pravima trudnica i majki, o dostupnosti jaslica, o centrima koji osiguravaju odgovarajuću kontracepciju i informacije o sigurnom seksu, te o centrima u kojima se savjetovanje može obaviti prije i nakon trudnoće). Na zakonodavcu je također odrediti hoće li novim zakonom urediti pitanje troškova prekida trudnoće (hoće li ih i u kojim slučajevima snositi žena ili će oni teretiti državni proračun), pitanje priziva savjesti liječnika koji ne žele obavljati prekide trudnoće i sl.

Ovaj sažetak ima narav priopćenja za javnost i nitko se ne smije na njega pozivati kao na pravni izvor, pravo ili pravnu osnovu. Ovaj sažetak nema karakter tumačenja rješenja Ustavnog suda.